

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

donderdag 6 september 2007

MEDITATIE

Een voorbeeld

In dit hoofdstuk zien we een levendig beeld van een eerste 'brede' kerkelijke vergadering. Een ambtelijke samenkoms zoals die ook aanstaande woensdag en donderdag gehouden staat te worden.

Een zekere grondstructuur hiervoor vinden we in de Heilige Schrift. Een voorbeeld hoe men sámen de zorgen van het geheel behartigt. Tot welzijn van iedere plaatselijke gemeente. In het geheel dient men in Jeruzalem de ene gemeente van Antiochië. Straks zal blijken dat de plaatselijke gemeente zich hartelijk voegt bij de genomen beslissingen van het geheel. De eenheid in de waarheid blijkt dan zo treffend en de geestelijke eenheid in Christus Jezus door de werking van Zijn genade en Geest. Want dát soevereine genadewerk in de verhoogde Zaligmaker maakt immers kerk tot kerk en de ambtelijke vergadering kerkelijk. Het wezensverschil met elke andere organisatie. Waarbij alleen de *waarheid* Gods een einde maakt aan alle verschil. De *harten* stemmen samen in de gemeenschap der heiligen, uitko-

**Zo heeft het ons,
eendrachtelijk tezamen
zijnde, goedgeacht....**

Handelingen 15:25a

mende in de schriftuurlijke eenheid, in leer en leven.

Betekenis

Naar aanleiding (1-5) van een 'grote twisting' (7a) voert Petrus het woord (7b-11). Daarna heerst er een wonderlijke stilte(12a). Hierna vertellen Barnabas en Paulus over Gods daden onder de heidenen(12b), de vrucht op hun arbeid. Ze worden niet moe, om Gods werk in de bekering van verloren zondaren te verhalen. Want uiteindelijk gaat het daarom, dat Gods naam geheiligd worde en dat Zijn koninkrijk kome onder jood en heiden. Vervolgens gaat Jacobus spreken (13-21) en wordt er een besluit genomen, waarbij het draagvlak in de gemeente wordt benadrukt (22). Door middel van een gezamenlijk schrijven (23-29) wordt dit aan de

gemeenten (16:4 en 21:25) bekend gemaakt (30-35), zodat wij er ook nu nog kennis van kunnen nemen. Niet slechts als een uniek gebeuren in het begin van de gemeenteontwikkeling van de eerste eeuw. Maar meer. Door de verlichting van de ten hemel geveren Immanuël (Hand. 1) en de leiding van Zijn uitgestorte Geest (Hand. 2) behoort ook dit tot de openbaarde wil van God aangaande de orde in de kerk der eeuwen. Daarom is het goed om dit bij een gelegenheid als deze te overdenken.

Gezag

Overleg en stilte in de vergadering maken rijp voor een beslissing. Harten worden bewogen en veranderd onder de woorden van Paulus en Barnabas. Wat een voorrecht dat er ook een Jacobus is, die de praktische wijsheid krijgt, om het woord te voeren in betoning des Geestes en der kracht. Opmerkelijk hoe hij temidden van de dreigende verwarring wijst op de onveranderlijke bron van Gods aanbiddelijke raad en welbehagen: 'Gode zijn al Zijn werken van eeuwigheid bekend (18)'. Wat ligt daar toch een troost en zekerheid in, persoonlijk en ambtelijk: 'Mijn ziel, hoe treurt ge dus verslagen? Wat zijt ge onrustig in uw lot? Berust in 's Heeren welbehagen....'. Daarvan gewaagt Jacobus tijdens het apostelconvent in Jeruzalem. Ook mag Jacobus met gezag spreken door het onveranderlijke Woord Gods te laten doorklinken, terwijl er toch best spanning in de vergadering ligt. De profeet Amos (9:11 en 12) haalt hij aan met het oog op de zaken die ter tafel liggen. Hij legt het Woord naast de vragen en feiten: 'Na dezen zal Ik wederkeren en weder opbouwen de tabernakel van David, die vervallen is, en hetgeen daarvan verbroken is, weder opbouwen, en Ik zal denzelven weder oprichten (15,16). De Heere bouwt Zijn Kerk uit jood en heiden in geestelijke eenheid, omdat Zijn raad en welbehagen niet verbroken kan worden. Omdat Zijn Zoon blijft pleiten voor Zijn aangezicht op

Inhoud

85e jaargang

Nr. 48

- 1 Een voorbeeld
- 3 De plaats van de kerk ten opzichte van het wereldlijk recht (2)
- 4 25 jaar dienst van een 45-jarige
- 5 Apostel
- 6 Van Boezemsingel naar Bethelkerk
- 7 Ds. Kersten en de Joden(1)
- 9 Bond tegen het vloeken
- 9 Boekennieuws
- 10 Kerknieuws
- 11 Berichten
- 11 Kerkdiensten

het gestorte zoenbloed. Omdat Zijn Geest blijft werken en twisten totdat de laatste der verkorenen zal toegebracht zijn. Ook nu temidden van alle verval binnen en buiten onze gemeenten is het ons hartelijke uitzien dat de HEERE zal tonen: 'Ik zal wederkeren en weder opbouwen', hoezeer alles vervallen is door ónze schuld en afmakingen.

Zo helpe mij

Het gaat Jacobus om het heil van de gemeenten, die eer(der) en meer(der) zijn dan de ambtsdragers. Een voorganger met Godsvrucht, kennis, beleid en gezag. Tegenover farizeese onruststokers en heidense vrijheidsdrijvers. Daarom zoekt en vindt hij zijn kracht in het spreken van het Woord. Hij beseft welke verantwoordelijkheid hij voor het geheel van de kerk draagt. Vandaar de hartelijke binding aan het Woord. Waren onze Dordtse vaders (1618\19) daarvan ook niet overtuigd temidden van veel dwaling en verwarring? Daarom moest elke afgevaardigde de synodale eed afleggen. Die luidde: 'Ik beloof voor God, Wiens tegenwoordigheid als Doorzoeker van nieren en harten ik geloof en eer, dat ik in alle synodale handelingen.....niet enige menselijke schriften, maar Gods Woord alleen voor een zekere en ongetwijfelde regel des geloofs zal houden en gebruiken. En dat ik in deze ganse zaak niets zal voor hebben, dan de ere Gods, de rust der kerk en voornamelijk het bewaren van de zuivere leer. Zo helpe mij mijn Zaligmaker Jezus Christus, Die ik gans vurig bid,

dat Hij mij in dit voornemen met de genade Zijns Geestes altijd wil bijstaan'. Dit diepe besef moge ons doorringen. Het gebed van ambtsdragers en gemeenten moge daartoe in deze dagen vermenigvuldigd worden! In de vrijmoedigheid van 'mijn Zaligmaker'.

Vaart wel

De kracht van de Heilige Geest, allereerst in het hart, blijkt ook in spreken en zwijgen. Blijkt in voorstellen en uitvoeren. De gemeente blijkt stil, ontroerd en instemmend aanwezig in deze openbare vergadering van ouderlingen en apostelen. De Heilige Geest werkt de samenbinding onder de ambten. Geen bevelen worden er uitgevaardigd; geen heerschappij wordt er gevoerd over het erfdeel des Heeren. Maar door geestelijke overtuiging en open beraadslaging worden harten gewonnen. We lezen zelfs niet dat er gestemd is. De praktische wijsheid van Jacobus en de andere afgevaardigden wordt omgezet in daden. Er wordt een besluit genomen, waarvan we de inhoud nu maar laten rusten. Dit gezamenlijke besluit wordt de gemeenten meegedeeld door een ambtelijk schrijven. Het is het eerste geschreven ambtelijke stuk van de kerk van het Nieuwe Testament. Daarin staat dat de laatste steen van de scheidingsmuur tussen jood en heiden binnen de kerk moet afgebroken worden. Het is een zakelijke en vriendelijke brief. Beginnend met de heilsgroet 'zaligheid (23b)'. Dat de redding in Christus uw deel zij! Vervolgens de aanlei-

ding tot dit schrijven (24), het vertrouwen in de deputaten (25-27) en het besluit van de vergadering (28 en 29). Om dan af te sluiten met het veelzeggende 'vaart wel' (29b)! Het wankele scheepje van de bedreigde kerk was op drift, dreigde uit de koers te raken. Het roer zelfs te verliezen. Vandaar deze passende wens: vaarwel! In de brief blijkt een geestelijke eenheid, waar we jaloers op mogen zijn. De leiding van één Geest, de liefde tot één Heere Jezus en er klinkt één stem, namelijk die van het gezaghebbend Woord van profeten en apostelen. De belasterde dienaren 'onze geliefden (25b)' Paulus en Barnabas worden met een schild bedekt. Er is behoefte om de liefde van de vergadering te Jeruzalem tot uitdrukking te brengen voor deze 'mensen die hun zielen over gegeven hebben voor de naam van onze Heere Jezus Christus (26)'. De taal van deze brief is een voorbeeld van ambtelijke liefde en wijsheid om broeders af te schermen tegen onbillijke kritiek en de gemeente(n) op te wekken hartelijk onder het ambtelijk gezag te buigen. De eendrachtig genomen beslissing is verzoenend en samenbindend. Dat dient het welvaren en welzijn van de gemeenten. Dat diene onder Gods onmisbare zegen tot uw zieleheil!

Uit dit alles blijkt hoe noodzakelijk de krachtige werking van de Geest van Christus is. Ambtelijk en persoonlijk blijft het immers waar: 'Hetgeen uit het vlees geboren is, dat is vlees; en hetgeen uit de Geest

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofdredacteur:
ds. A. Moerkerken.

Bijdragen van medewerkers aan:
ds. A. Moerkerken, Händelstraat 1,
2901 JC Capelle aan den IJssel,
tel. 010-4472388, fax 010-4472263
e-mail: moerkerken@kliksafe.nl

Redacteur: ds. G.J. van Aalst.

Boeken ter recensie en meditaties aan:
ds. G.J. van Aalst, Molendijk 136,
3286 BK Klaaswaal
tel. 0186-576990, fax 0186-575105

Kerknieuws (m.u.v. beroepingswerk)
en berichten aan:
redactie-secretaris: J.J. Verhage
Kloosplantsoen 131, 2985 SC Ridderkerk,
tel. 0180-420865, fax 0180-423583
E-mail: jj.verhage@kliksafe.nl

Aanlevertijd:
Uiterlijk **woensdag 17.00 uur** vóór
de datum van verschijning van De
Saambinder in de daarop volgende week.

Opgaven kerkdiensten
en beroepingswerk aan:
Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: kbgg@cbgg.nl

Advertenties en familieberichten aan:
Administratie van De Saambinder:
J. Honkoop, Jan Willem Frisoehof 53,
2517 LA 's-Gravenhage,
tel. 070-3514465, fax 070-3512718,
e-mail: saambinder-adv@kliksafe.nl
Postbankno. 256686 t.n.v. de administratie
van De Saambinder.

Advertenties € 0,60 per mm.
Familieberichten € 0,40 per mm.
Deze prijzen zijn excl. 19% btw.

Advertenties dienen **uiterlijk donderdag**
in het bezit van de administratie te zijn.
Rouwadvertenties
uiterlijk maandagmorgen 9 uur.

Abonnementenadministratie
Adreswijzigingen enz. aan:
Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: kbgg@cbgg.nl

Betalingen abonnementsgelden:
Postbanknr. 64327 t.n.v. De Saambinder-
abbonementen te Woerden.

Abonnementsprijzen (bij vooruitbetaling):
voor Nederland: € 11,- per halfjaar
(te betalen per 1 april en 1 oktober);
voor het buitenland:
€ 22,- per jaar + extra portiekosten.
Canada \$ 108,-; USA \$ 93,-.

Correspondentie-adres
Noord-Amerika:
Mr. Clarence Bleeker
1233 Leffingwell Av, N.E.,
Grand Rapids, Michigan,
U.S.A. 49505.

*De redactie kan niet aansprakelijk
worden gesteld voor de inhoud van:
de advertenties en de recensies van de
aangekondigde boeken.*

geboren is, dat is geest. Verwonder u niet, dat ik u gezegd hebt: gijlieden moet wederom geboren worden'. Dat deze Geest ons leide en in ons wone!

In Utrecht, in de gemeenten en alom. Te beginnen in uw hart.

Klaaswaal, ds. G. J. van Aalst

3

De plaats van de kerk ten opzichte van het wereldlijk recht

Wordt de plaats van de kerk in de samenleving uitgehold, ook van binnen-uit is er sprake van een vermindere kennis en waardering van de geheel eigen aard van de kerk. Die geheel eigen aard van de kerk betekent overigens niet dat er geen regels in de kerk zouden moeten zijn. De Schrift is daar duidelijk in.

Mondigheid

Ook van de kant van de kerk zelf dreigt het gezicht op de eigen aard en plaats van de kerk te verdwijnen. Dat de kerk een eigen structuur heeft, met de van God gegeven ambten, lijkt voor sommige gemeenteleden niet meer een vanzelfsprekende zaak. Het beginsel dat de ambtsdragers de gemeente regeren 'ex mandate Christi', functioneert dan steeds minder. Ambtsdragers worden meer en meer gezien als bestuurders van een samenwerkingsverband, dat toevallig kerk heet. De verantwoordelijkheid die zij in de eerste plaats hebben ten opzichte van de Koning van de Kerk, de grote Ambtsdrager Christus, wordt ingewisseld voor een verantwoordelijkheid in de eerste plaats tegenover de leden. Het lid van de kerk zijn draagt dan steeds meer het karakter van vrijblijvendheid. Alsof je lid bent van een vereniging. Daar is het immers zo dat als bepaalde dingen je niet aanstaan, dan bedank je als lid. Of je blijft lid, maar je neemt het niet zo nauw met de plichten die je als lid hebt. De opvatting dat het de Heere is, Die ons een plaats vergunt (dat woord zou onderstreept moeten worden) onder de bediening van Zijn Woord en in Zijn voorzienigheid in deze gemeente, waarbinnen we geboren, gedoopt, opgegroeid zijn en misschien wel belijdenis gedaan hebben, wordt soms afgedaan met: ongezonder kerkisme.

Deze ontwikkeling is misschien wel mede veroorzaakt door het instituut van de mansledenvergadering en de plaats die deze vergadering in onze gedachten inneemt, terwijl de kerkorde de mansledenvergadering niet kent. Het is de kerkenraad die geroepen is de gemeente te besturen. Uiteraard is het niet verkeerd om bij bepaalde beslissingen de leden van de gemeente te betrekken. Dat is zelfs noodzakelijk. Bij beslissingen over verbouw of nieuwbouw van een kerkgebouw is de mening van de leden van groot belang. De lasten van investeringen moeten immers door de leden gezamenlijk worden opgebracht. Ook zijn er momenten waarop de mansledenvergadering een kerkrechtelijke plaats heeft, bijvoorbeeld bij het verkiezen van ambtsdragers. Dat is overigens volgens artikel 22 van de Dordtse Kerkorde niet verplicht. Andere kerkverbanden, bijvoorbeeld de PKN, kennen het instituut ledenvergadering niet. Ik pleit er uiteraard niet voor om de mansledenvergadering dan maar af te schaffen. We moeten er echter wel voor oppassen dat er een vereenzelviging van de kerk met een vereniging in het maatschappelijk verkeer gaat ontstaan. Dat is niet volgens de beginselen van Gods Woord.

Wurgkoord

Leden zijn mondig leden. In onze tijd steeds mondiger. Daar is op zichzelf niets verkeerd mee. Die toegenomen mondigheid kan echter wel tot problemen leiden als men de eigen plaats en verantwoordelijkheid binnen de kerk niet meer genoegzaam ziet en erkent. En wanneer men de plaats van het ambt en het ambtelijke gezag niet op de juiste wijze in ogenschouw neemt, is men gemakkelijk geneigd te vergeten dat

men bij het doen van openbare belijdenis heeft beloofd zich aan de vermaning, terechtwijzing en kerkelijke tucht te onderwerpen. Het ontbreken van het juiste zicht op de plaats van de kerk, van het ambt en van zichzelf binnen de kerk kan er dan toe leiden dat men bij een kerkelijk geschil gemakkelijk gaat dreigen met inschakeling van de burgerlijke rechter of een kerkelijke procedure zodanig inricht dat appèlschriften soms het stempel dragen van stukken zoals die in burgerrechtelijke processen worden geformuleerd. In gereformeerd vrijgemaakte kring bijvoorbeeld spreekt men in dit verband wel van het kerkrecht als wurgkoord. Ambtsdragers en kerkelijke vergaderingen worden soms jarenlang beziggehouden met een bezwaarschrift, dat niet alleen steeds ingewikkelder wordt, maar ook steeds omvangrijker. Stapels papier passeren de tafels van kerkenraden, commissies, classes, synoden. Het resultaat is veelal dat er geen winnaars, maar alleen verliezers zijn. Is de praktijk van dit deel van het kerkrecht, het appelrecht, in de loop van de tijd ook onder ons niet te veel gaan lijken op de manier waarop in de burgermaatschappij rechtszaken worden behandeld? Deze vraag is door de Generale Synode van onze gemeenten gelegd op het bord van

Het is de kerkenraad die geroepen is de gemeente te besturen.

het Deputaatschap Kerkrecht. Voorstellen zullen aan de eerstvolgende synode worden gedaan om de kerkelijke rechtsgang nog meer en beter te laten aansluiten bij de schriftuurlijk gefundeerde plaats van de kerk en de verhouding tussen gemeente en gemeentelid. Het is overigens niet eenvoudig om daarop een antwoord te geven dat enerzijds voldoet aan de elementaire eisen van een ook in kerkelijke zaken goede rechtsgang en dat anderzijds voorkomt dat kerkenraden en meerdere vergaderingen niet meer aan hun eigenlijke taak toekomen en dat is: het toezicht hebben op de gemeente, vooral in geestelijk opzicht. Dat brengt naast grote verantwoordelijkheid, terughoudendheid en voorzichtigheid, óók een stuk gezag met zich mee dat de ambtsdrager moet durven nemen.

Wel regels

Dan bedoel ik niet dat er geen regels in acht genomen moeten worden. Daarover is Gods Woord niet onduidelijk. In 1 Korinthe 14:40 zegt de apostel Paulus: "Laat alle dingen met orde en stichting geschieden." Dat geldt zeker voor de kerk. In de kerk dienen alle dingen eerlijk en met orde te geschieden. Reeds de *Didachè* of de *Leer van de twaalf apostelen*, die wellicht nog voor het einde van de eerste eeuw is ontstaan, geeft, naast morele en liturgische voorschriften, regels voor het leven van de gemeente, o.a. over profeten, opzieners en diakenen. Vooral de zogenaamde *Apostolische constituties* (380) vormden een omvangrijke kerkrechtelijke verzameling (8 boeken). We zullen maar niet ingaan op de vele decreten die er in de Middeleeuwen zijn verschenen. Calvin heeft in zijn *Institutie* en in zijn commentaren op het Nieuwe Testament de beginselen van het presbyteriaal-synodale stelsel van kerkregering aangegeven. Voetius behandelde het kerkrecht tijdens zijn colleges aan de Universiteit van Utrecht. Onder andere daaruit ontstond het vierdelige standaardwerk *Politica ecclesiastica*. Dat vormt

nog steeds de grondslag van het gereformeerde kerkrecht. Dat kerkrecht is nodig. Net zoals in elk samenlevingsverband regels nodig zijn, zo zijn die ook in de kerk nodig. De Duitse jurist Rudolph Sohm meende van niet. Hij zei: Het wezen van de kerk is geestelijk, het wezen van het recht is wereldlijk. De gemeente des Heeren wordt volgens Sohm bijeengehouden en bezielde door de macht van de liefde. Maar dan ontkennen we de zondigheid van de mens. Ook de kerk in haar uiterlijke verschijningsvorm is een kerk buiten het paradijs. De opvattingen in en van de wereld dienen zich ook aan in de kerk. Ook in de kerk zijn het zondige mensen die met elkaar samenwerken, samspreken.

Ds. Kersten heeft eens gezegd: Kerkrecht zit niet in je buik, maar staat op papier. Met andere woorden: je moet je bij de organisatie van de kerk en het omgaan met kerkordelijke problemen niet laten leiden door je gevoelens, maar door wat de regels zijn. Zich laten leiden door gevoelens gebeurt nog regelmatig.

(wordt vervolgd)

Capelle aan den IJssel, ds. W. Silfhout

tot zo'n zware last, maar evenwel zoals bleek niet te zwak. Ik ben er getuige van geweest dat hij in Leiden bekwame proeven gaf van de geest der profetie, zodat hij niet anders kon dan op de preekstoel staan'.

Al jong moet hij zijn beide ouders missen. In Wormer groeit hij op in het huis van een oom, die burgemeester was. Na twee jaar studie in Leiden en twee jaar in Utrecht wordt hij op twintigjarige leeftijd propoent. Als discipel van de bekende

Naast schrijver was deze godzalige predikant ook een vruchtbaar dichter.

prof. Gisbertus Voetius wordt hij in zijn eerste gemeente bevestigd. Tijdens zijn verblijf in zijn eerste gemeente trouwt hij. Het huwelijk wordt in de loop van de tijd gezegend met waarschijnlijk tien kinderen, waarvan er zes jong gestorven zijn. Zijn tweede gemeente is Zaandam, waar hij ook maar kort dient. Vervolgens vertrekt hij naar Rotterdam. Hier heeft hij het grootste deel van zijn vele boeken geschreven, die nu dus verzameld zijn uitgegeven. 'Ik mede door de Heere Jezus Christus verwaardigd tot de dienst in Zijn huis en wacht van Zijn heiligdom – mijn grootste roem en blijdschap – heb ook niet willen nalaten hiertoe alles bij te brengen wat in mijn vermogen was. Ik geef u hiervan een proeve, beminde lezers, in deze bladeren', schrijft hij ter inleiding van één van zijn eerste uitgaven. 'Hier toon ik u de rechte weg ten leven en de koninklijke straten naar de hemel en breng u een menigte van krachtige beweegredenen bij, om toch die uit te kiezen en te bewandelen', zo vervolgt hij. 'O gij allen die dit boek zal mogen in handen vallen, ik bid u, zet uw hart op hetgeen ik u voor ogen heb voorgesteld... O lieve mens, u beeldt zich een weg in waardoor u denkt in de hemel te komen, die de Heere niet behaagt. U stelt u voor dat u de hemel zo gemakkelijk zal verkrijgen, ja al slapende... nee nee, mijn vrienden, dat is een ijdele inbeelding en bedrieglijke huichelaarshoop..'

Bewogen met de zielen schrijft hij ook uitvoerig over het Heilig Avondmaal; hij behandelt achtereenvolgens *de genodigde en voorbereidende ziel, opwekkingen voor de*

25 jaar dienst van een 45-jarige

Regelmatig verschijnen er de laatste jaren herdrukken van onze oudvaders in hedendaags Nederlands. Sommige werken krijgen sierlijke namen als Gedolven schatten, Overjarig koren en andere titels meer. In deze uitgave is gekozen voor Verzameld Werk, een titel die aangeeft dat het hele oeuvre van de godzalige predikant ds. Simon Simonides (1629-1675) hierin is opgenomen.

Een enorm karwei om dit 'over te zetten in hedendaags Nederlands'. Een taak waarvan ing. H.J. Postema uit Doorn zich op nauwgezette wijze gekwetend heeft. Wie was deze dienaar van het Goddelijke Woord, die zoveel mocht publiceren en slechts 45 jaar oud werd? Een echte

vertegenwoordiger van de Nadere Reformatie. De zegenrijke stroming, die de verdieping van het reformatorische erfgoed in leer en leven voorstond. Dat deed hij met hart en ziel! In woord en geschrift.

Levensgeschiedenis

Misschien weet u nog wel dat er in Noord-Holland een kleine Gereformeerde Gemeente was in De Rijp. Nu dáár, boven het IJ, is deze getrouwe dienaar geboren. In die tijd een welvarende plaats met ongeveer 600 woningen. Zijn oudere vriend, de meer bekende ds. Franciscus Ridderus (1620-1683), geeft een goed getuigenis van hem, want hij kende hem reeds als schooljongen: 'als een Jeremia van jongs af geheiligd, te jong zo het scheen met die profeet

trage, vertroosting en voor de zwaar-
moedige ziel, gedachten in het nade-
ren, een aanzitten aan de heilige tafel,
betrachtingen van de onthaalde ziel.
Herderlijk en praktisch wordt er
geestelijk leiding gegeven aan de zie-
len.

Levenswerk

In Rotterdam heeft hij met vrucht
gearbeid. In 1664 vertrekt hij naar
Den Haag. In Rotterdam heeft hij in
tegenstelling tot Zaandam vrijwel
geen tegenstand gehad op zijn predi-
king. Met de Bloedbruidgom in zijn
hart schrijft hij rond zijn vertrek:
'Want wat heeft een predikant meer
te doen en te zoeken dan Christus in
het hart van zijn toehoorders te plan-
ten... zielen tot Christus te brengen'.
In de hofstad schrijft hij *Nodige boe-
spraak op deze tegenwoordige tijd*,
eigenlijk een soort nader-reformato-
risch programma. Waarbij het aller-
eerst aankomt op nadere reformatie
van het h art. De laatste preek van de
45 jarige dienaar gaat over Psalm 119
vers 71: 'Het is mij goed, dat ik ver-
drukt ben geweest, opdat ik Uw
inzettingen leerde'. Zijn voorlaatste
tekst was: 'En alzo zullen wij altijd
met de Heere wezen'. Dat was ook de
tekst van de overdenking bij zijn
begravenis. Na zijn sterven zijn nog
een aantal werken uitgegeven, waar-
onder *De oefenschool voor vromen*.
Naast schrijver was deze godzalige
predikant ook een vruchtbaar dichter.
Niet minder dan 46 po etische
pennenvruchten blijkt de samensteller
inmiddels te hebben opgespoord.
Hij vraagt dan ook om op de hoogte
gesteld te worden als er iets ont-
breekt. Deze gedichten zijn ook
opgenomen in deze kostbare verza-
meling. Uiteraard niet hertaald, want
dan worden ze meestal onherken-
baar. Hij maakt gedichten over
bepaalde vrienden en bekenden. Tot
zijn vriendenkring behoren o.a.
Simon Oomius en Hermanus Wit-
sius. Amalia van Solms, de weduwe
van prins Frederik Hendrik, kwam
regelmatig bij hem in de kerk. De
heer Postema voegt in het vijfde deel
een uitvoerige bibliografie toe en
stelt het verschijnen van een biogra-
fie over Simonides in het vooruit-
zicht.

Verantwoording

Goed is dat de samensteller verant-
woording aflegt van de gevolgde
werkwijze (pag. 23-26). Iemand die
een dergelijk omvangrijk werk
begint, moet zich afvragen waarom

Bijbelse kernwoorden

Apostel

In de Concordantie kunt u in   n oogopslag zien dat dit woord het meest voorkomt in het boek Handelingen. Dat spreekt eigenlijk vanzelf. Dit Bijbelboek heet niet voor niets: De Handelingen der apostelen. Wat is het bijzondere aan het woord 'apostel'? Is een apostel hetzelfde als een discipel?

Om de oorspronkelijke plaats en functie van de apostel te leren kennen, moeten we naar het Jodendom. Daar kent men de sjaliach. Dit is letterlijk vertaald: de gezondene. Deze naam is ontleend aan de Joodse rechtsbedeling. De sjaliach was een man die als gevolmachtigd vertegenwoordiger van zijn zender optrad. Hij kreeg een welomschreven opdracht mee, die hij nauwkeurig moest uitvoeren. Alles wat hij daarbij deed en sprak, gold als het spreken en handelen van zijn zender en was even rechtsgeldig alsof de zender zelf die besprekingen gevoerd had. De sjaliach moest ook aan zijn zender verantwoording afleggen van wat hij gedaan en ondervonden had. Een rabbijnse regel luidde: De gezondene van een mens is als deze zelf! Hij behoorde de eer te ontvangen die zijn zender toekwam, maar liep ook de kans de klappen te incasseren, die voor zijn zender bestemd waren! Het grote kenmerk van de sjaliach is, dat hij sprekend en handelend optreedt uit naam van zijn zender. Dit woord komt terug in het nieuw-testamentische woord apostel.

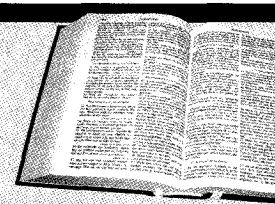
In het Nieuwe Testament neemt de apostel een belangrijke plaats in. Het Griekse woord *apostolos* betekent: uitgezondene. In Hebr e n 3:1 wordt de Heere Jezus Christus genoemd: de Apostel! Hij noemt ook Zichzelf een Gezondene. "Gelijkerwijs Mij de Vader gezonden heeft, zende ik ook ulieden" (Joh. 20:21). De oorsprong van de zending ligt in de hemel. Hij heeft de volmacht, de opdracht en de autoriteit van Zijn Zender en is   n met de Vader, Die zond. De Heere Jezus omringt Zich al direct bij Zijn openbaar optreden door twaalf discipelen. "En Hij stelde er twaalf, opdat zij met Hem zouden zijn en opdat Hij dezelve zou uitzenden om te prediken" (Mark.3:14). V oor zij als apostel worden uitgezonden, zijn zij drie jaar discipelen of leerlingen. Ze ontvangen dan

het hoogste onderwijs van de grote Profeet en Leraar. In Markus 6:30 worden de twaalf discipelen heel opmerkelijk apostelen genoemd, omdat zij daar tijdelijk zijn uitgezonden. Daarv oor en daarna heten zij discipelen!

Na Pasen en Pinksteren treed een nieuwe situatie in. Zij ontvangen de Heilige Geest en gaan als apostelen van Jezus Christus de grote werken Gods verkondigen. Alsof de Zender Zelf het zegt! "Wie u ontvangt, ontvangt Mij en wie Mij ontvangt, ontvangt Hem, Die Mij gezonden heeft" (Matth.10:40). Ze zijn de rechtstreekse vertegenwoordigers van Christus op de aarde, door bijzondere verkiezing daartoe uitverkoren. Ze handelen in Zijn Naam, in Zijn volmacht en macht! Van de Heere Jezus Zelf hun volmacht ontvangen hebbend en door de Heilige Geest bekwaam gemaakt, worden de apostelen geroepen om in de wereld te getuigen: "En de zaligheid is in geen ander; want er is ook onder de hemel geen andere naam, die onder de mensen gegeven is, door welchen wij moeten zalig worden" (Hand.4:12). Ook blijkt (net als bij de sjaliach) dat zij de slagen krijgen, die voor hun Zender bedoeld zijn! (Hand. 4:27). Duidelijk moet zijn dat de fundamentele betekenis van de apostel   nmalig is. Het eigenlijke apostolaat uit het Nieuwe Testament is niet herhaalbaar. In die zin een apostel worden kan dus niet meer! Maar de vraag is wel: bent u al een discipel? Bent u een leerling en een volgeling? Ga die levensvraag niet uit de weg: ben ik nog zoals ik geboren ben? Ben ik dus, met alle uiterlijke voorrechten, nog dood in de zonden en de misdaden? Leef ik nog zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israels en vreemdeling van de verbonden der belofte, geen hoop hebbende en zonder God in de wereld? Of werd ik al, door Gods genade en door het onwederstandelijke werk van de Geest, wedergeboren tot een medeburger der heiligen en een huisgenoot Gods, gebouwd op het fundament der apostelen en profeten, waarvan Jezus Christus is de uiterste Hoeksteen? Dit laatste is voor ons allen noodzakelijk, onmogelijk... en mogelijk bij God!

Werkendam,

ds. M. Karens

hij de tekst hertaalt en hoe hij te werk gaat. Zeker omdat ing. Postema geen neerlandicus is. Was het niet voldoende om de tekst letterlijk over te nemen en duistere passages van annotaties te voorzien? Hij acht dit niet genoeg. Hij wil leesbaar en toegankelijk maken. Een te waarderen streven, blijkens deze waardevolle uitgave in vijf banden, waarvan we met respect kennis nemen. Hij noemt drie methoden van hertalen: De tekst zo letterlijk mogelijk overnemen. Ook inmiddels onbekende woorden worden niet vertaald. De hertaler blijft zo dicht mogelijk bij de tekst, maar vertaalt inmiddels onbekende woorden. Lange zinnen knipt hij in kortere

De tekst krijgt een modern karakter. Zinnen worden omgebouwd zodat ze gemakkelijker leesbaar zijn. Dat is het parafrazerend hertalen.

Hij heeft voor twee gekozen, hoewel daar natuurlijk weer vele varianten in zijn. Zorgvuldig is, dat hij zijn vertaalde woorden verantwoordt in voetnoten. Zo is voor ieder duidelijk welke keuzen er gemaakt zijn. We luisteren tot slot nog graag naar de heer Postema aan het einde van zijn verantwoording:

‘Na deze verantwoording rest mij nog slechts één ding. De verwerking van Simonides’ boekwerken is mij voortdurend tot vreugde geweest. Met genoegen heb ik de bijna 4000 pagina’s driemaal doorgeworsteld. Dit was vaak letterlijk een worsteling. De taal die Simonides gebruikt staat zo’n 350 jaar bij ons vandaan. Elke hertaler zal de worsteling voelen om getrouw te blijven aan de oorspronkelijke tekst en toch een leesbaar product te leveren. Mijn wens is, zoals die ook eens van Simonides was, dat Gods eer en uw stichting met het *Verzameld Werk* van ds. Simon Simonides gediend mogen worden. Of zoals Simonides het schreef aan het einde van zijn *Verhemelde ziel*: ‘Wat wilt u meer, lezer? Is niet in de naam van het leven alle heil begrepen? Wie een beetje aan de tale Kanaäns is gewend, weet dat genoeg. Welaan dan, wat dralen wij langer om deze reis aan te vangen? Wat houdt ons op? ... De hoop van de oogst doet de landman het zaad in de akker werpen en de hoop van de zielswinning heeft ons deze arbeid ter hand doen nemen. Och, God geve dat ook dit niet onder de doornen mag gezaaid zijn en deze onze arbeid niet ijdel zij. Ik heb gedaan wat ik kon en beveel

de Allerhoogste mijn arbeid. Ik kon deze redenen nog verder uitbreiden, maar zo het hart niet geraakt is door het gezegde, waardoor dan wel? Ik zal dan besluiten en, opdat ik voor het laatst mijn ernst toon in u het voorgemelde aan te bevelen, zo zal ik hier mijn afscheid van u nemen, mits op uw harten aanzettende die scherpe nagel van de profeet Jeremia en volgens zijn ijver, of nog door dit laatste woord, enig gewicht aan mijn vorige onderwijzing mocht toekomen en dat driemaal trage en van nature aardse harten meer worden opgewekt, zo luid als ik kan met een hartelijk begeren en ijverende ziel naar

uw zaligheid, voor uw aller oor uitroepen: O aarde, aarde, aarde, hoor des Heeren Woord’.

Een leven om jaloers op te zijn! Waar mag de genade des ouden tijds toch gebleven zijn...? Verder hoeven wij hieraan niets toe te voegen. De uitgever en samensteller hebben iets waardevols op de markt gebracht. Onze dank en waardering!

N.a.v Simon Simonides,
Verzameld Werk, vijf delen,
uitgeverij De Groot Goudriaan,
Kampen 2007, €275.

Klaaswaal,

ds. G. J. van Aalst

Van Boezemsingel naar Bethelkerk

In de Bethelkerk van de Gereformeerde Gemeente te Ridderkerk wordt volgende week Deo volente de bidstond voor de 40e Generale Synode gehouden. Honderd jaar geleden gebeurde dat zo'n 15 kilometer verderop aan de Boezemsingel in Rotterdam. Daar werden in 1907 de belangrijke vergaderingen van 25 juli en 9 en 10 oktober gehouden. Er werden toen nadere regelingen getroffen voor de vereniging tussen Ledeboerianen en Kruisgemeenten, die op 5 juni tot stand was gekomen. De bidstond van volgende week is tegelijk een dankstond voor wat de Heere in de achterliggende eeuw gaf.

Over het bedehuis aan de Boezemsingel schreef A.J. Kersten (1894-1969) in een van de bladen waarvan hij vele jaren medewerker was. In de kerkelijke bladen zoals die vanaf 1919 in de Gereformeerde Gemeenten verschenen, behoorden aanvankelijk naast predikanten vooral onderwijzers tot de vaste scribenten. Van buiten het onderwijs kwamen de artikelen van A.J. Kersten, een jongere broer van ds. G.H. Kersten. Hij werkte bij de Sociale Raad in Rotterdam. 's Avonds nam hij de pen ter hand, voor *De Banier*, *Daniël*, *Eilanden-Nieuws* en de *Kerkbode* van de Gereformeerde Gemeenten in de regio Rotterdam. In zijn directe, beeldende stijl beschreef en typeerde

Kersten tal van kerkelijke en maatschappelijke ontwikkelingen. Vaak wist hij gebeurtenissen raak te duiden: „Een volk dat niet meer bij het Woord des Heeren leeft, wordt bodemloos, historieloos, toekomstloos en goddeloos.”

Gods trouw

Kersten kerkte meer dan een halve eeuw aan de Boezemsingel en was er ook nog enkele jaren ouderling. Ds. C. Pieneman had het bedehuis op 31 maart 1901 in gebruik genomen. Efeze 1:10 was zijn tekst: „Om in de bedelingen van de volheid der tijden, wederom alles tot één te vergaderen in Christus, beide dat in den hemel is, en dat op de aarde is.” Die dag scheen volgens Kersten „een vriendelijke lenteson, als een bode en prediking van 's Heeren trouw, die door onze gebreken en dwalingen nooit geheel teniet gedaan wordt. Hoe gelukkig is dat, anders was er geen plekje meer waar het volk des Heeren nog kon nederzitten.”

Eén stukje gewoon glas

Toen de vergaderingen van 1907 aan de Boezemsingel gehouden werden, was A.J. Saarberg er koster. „Bij de nieuwe kerk was een fraaie pastorie gebouwd, ze was van buiten wit gepleisterd.” Het stond Kersten nog helder voor de geest: „Kerk en pastorie vormden een mooi geheel aan

deze mooie singel. Over het kerkplein gaande, dat toen geen beplanting had, stond men voor de hoofdingang. Boven de deuren in een driehoek was de brandende braambos afgebeeld." Binnen steunden twee ijzeren pilaren de voorkant van de toren galerij. Bij de karakteristieke kansel leidden twee trappen niet naar de zijkant, maar naar een deur aan de achterkant. „Boven de preekstoel was het orgel, waarop zich twee grote wit-stenen engelen bevonden; de een met een gouden bazuin naar boven gericht, de andere met een bazuin naar beneden. Een zinvol symbool van de band der gemeente hier beneden met die welke Boven is." Beide „kerkekamers" achter de preekstoel hadden glas-in-loodramen, met een rand van groen glas. „In het linkse raam is één stukje gewoon glas in die rand aangebracht, waardoor men uit de consistoriekamer een groot deel van de kerk kan overzien."

Voorlezer

Het tochtte in de kerk, zodat de vlammen in de gaskronen flakkerden. Kersten keek om zich heen en beschreef de collectezakken met hun lange stokken, de fraaie psalmborden en de borden waarop de Wet, het Gebed des Heeren en de Apostolische Geloofsbelijdenis vermeld stonden. In het midden van het doophek bevond zich de voorlezersplaats. Voorlezer Den Rooijen zat daar de hele dienst „in een vierkant hokje, circa anderhalve vierkante meter groot. Werd er gezongen, dan plaatste hij zich achter zijn Bijbel en stak dan met één enkele handbeweging twee staande gaslampen aan, die een gedempt rose licht verspreidden. Na het zingen draaide hij de lichten neer en zette zich weer op zijn zetel."

Het was er goed

De drie galerijen waren onderling „verbonden door een zich aan de muur bevindend overloopje, dat alleen door de collectanten gebruikt werd. Door een deur kwamen zij op het bovenportaal en zo weer op de andere gaanderij. De collectant bevond zich dus op zijn tocht alléén met de collectezak op het portaal. Dat was misschien niet juist, maar men had over zoiets lelijks nooit gedacht. Gelukkig maar, anders ware er weer een 'zaak' uit voortgesproten. Het houtwerk van gaanderijen en plafond was zachtrose geschilderd.

Het geheel was mooi en dat mag ook wel. (...) Het is in dat gebouw door 's Heeren gunst dikwijls goed vertoeven geweest en het is dat vaak nog."

1907

Hier hoorden de afgevaardigden naar de deputatenvergadering van 25 juli 1907 ds. G. van Reenen een proefpreek houden over Romeinen 8:24 en 25. Nog geen drie maanden later reisden ze naar de Maasstad voor de eerste Algemene Vergadering van het nieuwe kerkverband. In de Boezem-singelkerk beluisterden zij de synodale preek van ds. N.H. Beversluis. Hij sprak eveneens uit de brief aan de Romeinen, het bijbelboek dat in de achterliggende eeuw tijdens de Generale Synoden al zeven keer stof gaf voor een bidstond of openingswoord. Ds. Beversluis preekte over Romeinen 14:19: „Zo dan, laat ons najagen, hetgeen tot den vrede, en hetgeen tot de stichting onder elkan-der dient."

Bevindelijke preken

En hoe ging het daarna? „Over de jaren na 1907 blikkend, is er grote stabiliteit, orde, verbondenheid en verhelderd inzicht in het kerkelijk leven gekomen," schreef Kersten in

oktober 1949 in *Eilanden-Nieuws*. „Deze gemeenten, ontstaan in de tijd toen ds. Ledeboer uit de Hervormde Kerk gezet is, opgebouwd uit de aanhangers van vele oefenaars en kleinere gemeenten, nemen in het kerkelijk leven van onze tijd een betekende plaats in. In haar prediking ontbreekt de zuivere ervaring van de werking van Gods Geest niet. Streng onderwerpelijk is haar leer. Dat de mens nodig heeft van dood tot leven gebracht te worden, kan men in die kerken altijd beluisteren. Men is er opgegroeid bij de oude gereformeerde theologie uit de bloeitijd van de kerk; hun forse taal spreekt de kerk-ganger nóg aan. Merkwaardig is het dat in de vele vacante gemeenten het jarenlang lezen van de predicaties der vaders de gemeente bijeenhoudt." Practicale preken klonken er, en zij sloegen in. „Niet dat het alles pais en vree was, want de personele inslag in hun geloofsleven leidde in het kerkelijk leven vaak tot troebelen en twist." Maar toch: „Er is gelukkig ook in deze gemeenten een volk dat naar de waarheid vraagt, dat de zonden wil horen bestraffen. Moge dat altijd maar zo blijven."

Scherpenzeel,

L. Vogelaar

1 Ds. Kersten en de Joden

In zijn afstudeerscriptie (theologie Leiden) over ds. Kersten en de Joden komt Herman van Beek, zelf afkomstig uit de Gereformeerde Gemeenten in Nederland, tot de conclusie dat er bij ds. G.H. Kersten sprake zou zijn geweest van antisemitisme. Dat is een vergaande beschuldiging. Recent werd daar in het RD en het ND uitgebreid aandacht aan besteed.

Uiteraard is daarbij altijd in het geding hoe men zo'n begrip definieert. Dat kun je ruim en beperkt doen. Bij de eerste variant lopen er per definitie in heden en verleden meer antisemieten rond dan bij de tweede. Je kunt antisemitisme zelfs zo breed nemen dat de grens met anti-judaïsme geheel vervaagt. Het afwijzen van de hedendaagse joodse orthodoxie als een valse godsdienst

en de pretentie van de christelijke kerk dat zij de enige legitieme gestalte is van het geloof van Abraham, Izak en Jakob, gelden dan ook als vormen van antisemitisme.

Maar antisemitisme is sinds de Tweede Wereldoorlog een uiterst negatieve aanduiding. Wie een ander als antisemiet bestempelt, diskwalificeert hem daarmee in hoge mate. In vrijwel alle gevallen zal dat als een ernstige belediging worden opgevat. Omdat antisemitisme zo'n zwaar geladen begrip is, kan men dat niet zomaar naar eigen believen uitrekken.

Merkwaardig genoeg geeft Van Beek in zijn scriptie helemaal geen definitie van antisemitisme. Dat is duidelijk een manco, te meer daar wel uitgebreid aandacht besteed wordt aan de geboortedata en geboorteplaats

van de kinderen van ds. Kersten en de complicaties die een verbroken verloving voor hem opleverde. Onderwerpen die in het kader van de probleemstelling van de scriptie niet of nauwelijks relevant waren. In het interview in het RD omschrijft hij antisemitisme als het „je vijandig opstellen ten opzichte van Joden op grond van vooroordelen”. Daar zullen we hem dan maar aan houden.

Naoorlogse inzichten

Ongetwijfeld is de holocaust voor de Joodse gemeenschap een traumatische gebeurtenis geweest. Van de Nederlandse Joden kwamen er relatief veel om. Dat betekent ook dat wij alle redenen hebben om ons ten opzichte van de gedecimeerde Joodse bevolkingsgroep behoedzaam op te stellen. Uitdrukkingen als een jodenfooi of een jodenstreek, die voor de oorlog vrij gebruikelijk waren, kunnen nu niet meer door de beugel.

Maar wij moeten ook voorzichtig zijn om allerlei woorden en daden van mensen uit het verleden ten opzichte van de Joden te beoordelen op basis van naoorlogse inzichten. Pas na de oorlog is ten volle duidelijk geworden door welke demonische machten de Hitlerbeweging beheerst werd. Dat Hitler een felle antisemiet was, kon iedereen weten. In Oostenrijk, zijn geboorteland, was hij helaas niet de enige. Maar dat dat zou leiden tot Auschwitz en andere vernietigingskampen weigerden velen (Joden en niet-Joden) te geloven. Zelfs tot in de oorlogsjaren toe. Wij weten inmiddels beter. Niet omdat wij meer onderscheidingsvermogen hebben dan vorige generaties, maar omdat wij er achter staan.

In de vooroorlogse Joodse gemeenschap in ons land was de secularisatie intensiever dan in de protestantse wereld. Het vooral in Amsterdam omvangrijke Joodse proletariaat had massaal zijn heil gezocht bij het marxisme. Niet alleen bij de SDAP (de voorloper van de PvdA) maar ook bij het communisme. Daarnaast was er een Joodse elite, die zich vooral bewoog in liberale kring. Dat betekende wel dat, vanuit het perspectief van ds. Kersten en andere orthodoxe protestanten, de Joden zich veelal bevonden in het kamp van de vijand. Als ze al geen socialist of communist waren, waren het vaak liberalen. Sommigen zelfs vrijmetselaars. Al deze groepen streeden met het beeld van Nederland als een protestantse

natie. „Al gedenken wij het Woord van den Apostel, dat de Joden de beminden zijn om der vaderen wil, nochtans mogen wij niet voorbijzien, dat een vaak geheel godsdienstloos, liberaal en socialistisch, ja communistisch gezind Jodendom een gevaar voor ons land vormt”, zo stelde hij begin 1939 in zijn rede voor de Algemene Vergadering van de SGP.

Geen antisemitisme

Maar leidde dit nu tot antisemitisme? Waren joodse communisten als David Wijnkoop in de ogen van ds. Kersten erger dan niet-joodse communisten? Dat wordt in de scriptie van Van Beek niet aannemelijk gemaakt. „Op cruciale momenten, zoals de Jodendeportaties naar Westerbork zweeg hij, op andere punten liet hij zich niet positief uit over de Joden ‘als vreemdeling in zijn poort’”, zo vat hij de gegevens samen, op grond waarvan hij tot zijn oordeel over ds. Kersten komt. Maar ook al zou dat waar zijn, daarom is er nog geen sprake van antisemitisme! Niet positief opstellen is wat anders dan

Wij moeten voorzichtig zijn om allerlei woorden en daden van mensen uit het verleden ten opzichte van de Joden te beoordelen op basis van naoorlogse inzichten.

zich vijandig opstellen. Gezien ook de uitermate ongunstige klank van het begrip antisemitisme wordt ds. Kersten met deze kwalificatie beslist onrecht aan gedaan.

Bekend kan zijn dat ds. Kersten met name in de eerste bezettingsjaren dingen heeft gezegd en gedaan die niet alleen tot zijn zuivering als lid van de Tweede Kamer hebben geleid, maar ook tot verwijdering op kerkelijk gebied en tot onrust in de SGP. Nu was hij bepaald niet de enige in de brede gereformeerde gezindte op wiens opstelling ten opzichte van het nationaal-socialisme of de Duitse bezetters het een en ander viel aan te merken. In dit verband kunnen bijvoorbeeld namen genoemd worden van H. Colijn, H. Visscher en H.H. Kuiper. Ook heeft ds. Kersten zich een aantal malen negatief uitgelaten over de Joden. Bijvoorbeeld in de Osse affaire aan het eind van de jaren

dertig. Een joods industrieel werd toen opgepakt wegens seksueel misbruik van minderjarige meisjes. En in de eerder genoemde rede voor de SGP zegt ds. Kersten dat de Joden zichzelf onduidbaar maken „doordat zij door hun grooten rijkdom bij machte zijn om pers, handel, industrie en tal van andere zaken te beheerschen, tot benauwing van geheel de overige bevolking”. Hier is inderdaad sprake van het aanwakkeren van vooroordelen.

Waren alle andere uitlatingen van ds. Kersten over de Joden van dit kaliber, dan zou men hem inderdaad als antisemiet moeten bestempelen. Maar dat is volstrekt niet het geval. Er zijn tal van andersgerichte uitspraken aan te halen. Zowel uit de jaren voor de oorlog, als uit de oorlogsjaren, als van na 1945. „Gods Woord geeft geen ruimte voor Jodenhaat, Paulus zou het niet goedkeuren zoals er nu in Duitsland met de Joden wordt omgegaan. (...) De aanbidders van bloed en ras moeten van Paulus niets hebben. Zij haten Paulus en de andere Joden”, zo schreef hij kort na de Kristallnacht van november 1938. Ook de overigens afkeurenswaardige handelwijze inzake het opgeven van Joodse leerlingen op scholen van de Gereformeerde Gemeenten werd niet ingegeven door antisemitische motieven.

Dat neemt niet weg dat ds. Kersten, ook in de oorlogsjaren, meer had moeten waarschuwen tegen het nationaal-socialisme. Zijn biograaf, ds. M. Golverdingen, wijst er in dit verband op dat hij Rome steeds als het grootste gevaar bleef zien en daardoor enigszins los raakte van de politieke werkelijkheid. Terecht zag ds. Kersten de Duitse bezetting als Gods oordeel over een goddeloos Nederland, maar gemakkelijk ging men daarmee de verkeerde kant uit. Gods voorzienigheid en de menselijke verantwoordelijkheid mogen we niet tegen elkaar wegstrepen. „De Zoon des mensen gaat wel heen gelijk besloten is”, zo lezen we in de Bijbel „doch wee die mens door welken Hij verraden wordt!” (Luk. 22: 22). De historicus dr. G. van Roon constateert in zijn studie over *Protestants Nederland en Duitsland 1933-1941* dat „Kerstens uitspraak dat deze bezettende macht ‘een roede in Gods Hand’ was” haar een dusdanig religieus aureool gaf „dat feitelijke collaboratie in deze kring niet een zeldzaam verschijnsel is gebleven”.

Van Beek stelt ook dat ds. Kersten in juli 1942 het protest van de kerken tegen de deportatie van de Joden niet ondertekend heeft. Dr. L. de Jong gaat daar in zijn oorlogsgeschiedschrijving wel van uit. Nu is daarmee natuurlijk niet het allerlaatste woord gezegd, maar van een uitvoerig bronnenonderzoek waarvan volgens het RD-interview sprake zou zijn geweest, blijkt uit zijn scriptie niets.

Machtspositie

De wijze waarop na de bevrijding is omgegaan met het oorlogsverleden was in een aantal gevallen bedroevend. Van sommigen krijgt men de indruk dat zij hun kans schoon zagen om met ds. Kersten af te rekenen. Anderzijds werden degenen die binnen de SGP een aantal zaken uitgezocht wilden zien (met name rond De Banier) voor oproerkraaiers uitgemaakt. Mensen als ds. M. Blok en de latere ds. A.W. Verhoef verdienden dat toch niet.

Van Beek schrijft dit toe aan de machtspositie die ds. Kersten innam. Een dominante positie had hij zeker. Dat hing ook samen met het gebrek aan kader, zowel in de Gereformeerde Gemeenten als in de SGP. Van beide verbanden was hij, om het zo te zeggen, het boegbeeld. Overigens moeten we die dominante positie ook weer niet overdrijven. Het was bijvoorbeeld niet zo dat hij steeds tot preses van de Generale Synode werd gekozen. Hij was dat wel in 1911, 1919, 1925, 1931, 1937, 1944, 1945 en 1947, maar niet in 1912, 1913, 1922, 1928, 1934 en 1941, al maakte hij dan wel deel uit van het moderamen. Ds. Kersten zag graag J. van Bochove, die ook zitting had in het zgn. noodparlement, als zijn opvolger in de Tweede Kamer. De partij gaf echter de voorkeur aan ir. C.N. van Dis.

Alles bij elkaar genomen is het betoog van Van Beek, op grond waarvan hij ds. Kersten van antisemitisme beschuldigt niet sterk, om het heel vriendelijk te zeggen. Dat geldt ook van bepaalde theologische verbanden die hij legt.

(slot volgt)

Apeldoorn,

C.S.L. Janse

Bond tegen het vloeken 90 jaar

In de loop van 1916 plaatste de heer R. Baas uit Den Helder een oproep in het blad "De Standaard" om steun in de strijd tegen wat hij zag als onze nationale zonde: het vloeken. Dat initiatief leidde op 17 september 1917 tot de oprichting van de Bond tegen het vloeken, officieel geheten "Bond tegen het schenden van Gods heilige Naam".

Nu al 90 jaar bindt de Bond op verschillende wijzen de strijd aan tegen het vloeken in onze samenleving. Uit mijn jeugd herinner ik mij de bordjes in de Haagse tram met het opschrift :Spreek vrijmoedig over God, maar misbruik nooit Zijn Naam. De borden van de Bond op onze stations met hun vaak aansprekende teksten zijn algemeen bekend.

Eigenlijk is het zonder meer aangrijpend dat een dergelijke organisatie nodig was en is. Nederland staat internationaal bekend als een vloekende natie. Dat zou ons allen tot diepe schaamte moeten zijn. De situatie is er in die negentig jaar helaas niet beter op geworden.

Denk alleen maar aan de media. De taalverruwing neemt ongekende vormen aan. De nog bestaande strafbepaling over Godslastering roept steeds meer verzet op en is overigens helaas feitelijk een dode letter. Als gevolg van het ontkersteningsproces beseft men vaak helemaal niet meer dat men Gods Naam misbruikt. Het is daarom van grote bete-

kenis dat de Bond, naast het aantekenen van waardige protesten als er sprake is van vloeken in media en reclame, ook steeds meer aandacht is gaan besteden aan de jeugd. Er zijn inmiddels twee fulltime scholenwerkers, die gastlessen verzorgen op scholen voor basis- en voortgezet onderwijs van diverse signatuur.

Het zal duidelijk zijn, dat het werk van de Bond alle steun verdient. In de statutaire grondslag van de Bond is de passage uit Zondag 36 van onze Heidelbergse Catechismus opgenomen, dat er geen groter zonde is, noch die God meer vertoort dan de lastering van Zijn Naam. Het is goed dat op die basis vertegenwoordigers van verschillende protestants-christelijke kerken in de Bond samenwerken. De Bond telt thans ongeveer 33.000 donateurs. Dat zouden er veel meer moeten en kunnen zijn. Laten wij allen onze verantwoordelijkheid op dit terrein beseffen. Die verantwoordelijkheid houdt overigens in het licht van Zondag 36 niet op met het financieel steunen van de Bond tegen het vloeken! De Heere zegene de arbeid van de Bond, opdat Zijn grote Naam ook in het openbare leven geheiligd zal worden. Eenmaal zal het werk van de Bond tegen het vloeken niet meer nodig zijn. Dan zal Zijn Naam eeuwig alle eer ontvangen. Moge dat ons aller verlangen zijn.

Nunspeet,

J.T. van den Berg

BOEKENNIEUWS

**Wilhelm van de Brug en
drs. Gerrie Ham-Willemsen,
Omgaan met jongeren;
een handreiking voor mensen die met
jongeren in contact willen treden.
Uitg. Kok-Kampen.
ISBN 9 789043 513173.
96 blz., €12,50.**

Omgaan met jongeren is en blijft een zoektocht voor ouders, ambtsdragers, docenten en leidinggevenden aan verenigingen. Voor die zoektocht zijn ook handvatten nodig en gelukkig zijn die er ook. Als eerste is daar het kompas van het Woord. Dat moet en mag te allen tijde het meest belangrijke middel zijn om onze jongeren te verstaan. De schrijvers

van Omgaan met jongeren willen in hun boek een meer praktische handreiking geven voor mensen die met jongeren in contact willen treden. Zij geven daarvoor in hun boekje vooral kennis aan van thema's die jongeren boeien en die hen kenmerken. Onderwerpen die aan de orde komen zijn: behoeften van jongeren, pubergedrag, persoonlijk communiceren, gespreksklimaat, gespreksinterventies en zelfbeeld, identiteit, onbeledenen schulden. De hoofdstukken staan soms behoorlijk op zichzelf en doen me vermoeden dat hier de SOVA-lessen van een MBO-opleiding achter wegschuilen. De rode draad die de hoofdstukken bindt, is de beschrijving van de opbouw van een

huis: er moet een goed fundament worden gebouwd, een goede tekening liggen en met zorg moet het huis worden gebouwd en later eventueel worden uitgebreid. In het boek worden soms jongeren aangesproken, dan weer de volwassenen. Dat maakt het lezen wat vermoeiend. Je moet als lezer voortdurend gedachtesprongen maken, omdat de opzet zo fragmentarisch is. Er staan ook mooie uitspraken, gedachten en goede gespreksvragen in dit boekje, waarmee je als (mede)opvoeder zeker je winst kunt doen.

Nunspeet,

W. Visser

KERKNIEUWS

■ BEROEPINGSWERK

Beroepen:

Te Borssele:

ds. B.J. van Boven te De Valk-Wekerom;

Te 's-Gravenpolder:

ds. E. Hakvoort te Genemuiden.

PASTORIEZORGEN

Gezondheid ds. A. Moerkerken

In de gezondheidstoestand van onze hoofdredacteur, onze geliefde broeder ds. A. Moerkerken, is in de afgelopen weken ondanks de vakantieweken helaas nog weinig verbetering gekomen. Zowel zijn huisarts als een geraadpleegde specialist hebben een ernstige vorm van uitputting geconstateerd, lichamelijk en mentaal. Hun beider dringend advies is dan ook om voorlopig geen enkel werk te verrichten, ook niet voor de Theologische School. Een medisch advies dat hem en ons schokt, maar dat wel opgevolgd moet worden, wil de put niet nog dieper worden. Wel wordt hem schoorvoetend toegestaan eenmaal per zondag preken, omdat hij zich anders – naar hij zelf uitdrukt - nog zieker voelt. Naar de mens gesproken kan deze situatie nog wel enige tijd duren. Het gaat zo anders dan wij gedacht hadden. 's Heeren wegen zijn ondoorgrondelijk. Als ze maar mogen uitlopen op de verheerlijking van Zijn naam in, door de dadelijke bediening van de Zoon van Zijn welbehagen. Het curatorium is naarstig op zoek om te zorgen voor tijdelijke vervanging van een viertal vakken op onze school.

Een vriendelijk *verzoek* is dan ook om ds. Moerkerken telefonisch, schriftelijk of

per mail niet te benaderen, ook niet voor het afspreken van preekbeurten. Wel kan de voor De Saambinder bestemde kopij gewoon naar hem worden toegezonden. Laten we hem verder dus zo veel mogelijk met rust laten. Dat heeft hij nodig. De Heere moge deze rustperiode samen met de (medische) begeleiding zegenen. En door dit alles heen tonen: 'En de apostelen kwamen weder tezamen tot Jezus en boodschappen Hem alles, beide wat zij gedaan en hadden en wat zij geleerd hadden. En Hij zeide tot hen: 'Komt gijlieden in een woeste plaats hier alleen en rust een weinig (Mark 6:30, 31)'. Als de apostelen dat nodig hadden, dan wij predikanten toch zeker. Allemaal rust aan Jezus' voeten!

ds. G. J. van Aalst

■ BIDSTOND GENERALE SYNODE

Ten aanzien van de bidstond van de Generale Synode, die op D.V. dinsdag 11 september om 19.30 uur gehouden zal worden in de Bethelkerk, het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Ridderkerk aan de Anjerstraat 2, wordt u nog het volgende meegedeeld. In de directe omgeving van de kerk is voldoende parkeergelegenheid. Verschillende parkeerregelaars zullen afgevaardigden en andere belangstellenden van elders daarbij graag verwijzen naar vooral enkele t.b.v. deze dienst ter beschikking gestelde parkeergelegenheden. Volg hiervoor de borden met de aanduiding "parkeren Bethelkerk".

Kerkenraad Geref. Gemeente
Ridderkerk

■ AMBTSJUBILEUM DS. G. MOUW

Wij delen hierbij mee dat ds. G. Mouw op D.V. 15 september hoopt te herdenken 25 jaar geleden als predikant te zijn bevestigd. I.v.m. dit jubileum hoopt onze geliefde herder en leraar voor te gaan in een herdenkingsdienst op D.V. **zaterdag 15 september** om 14.30 uur in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente te **Elspeet**, Nachtegaalweg 11. U wordt hartelijk uitgenodigd hierbij aanwezig te zijn. Hiervoor worden verder geen uitnodigingen verstuurd. Na de dienst is er in het verenigingsgebouw De Nachtegaal (achter de kerk) gelegenheid onze dominee de hand te drukken en koffie te drinken.

Kerkenraad Geref. Gemeente Uddel
Scriba J.B. van Leeuwen

■ BEVESTIGING/INTREDE KAND. A.J. DE WAARD TE STOLWIJK

Met blijdschap delen wij u mee dat D.V. **dinsdag 18 september** kandidaat A.J. de Waard als herder en leraar aan onze gemeente zal worden verbonden. De bevestigingsdienst begint om 14.00 uur en zal worden geleid door ds. L. Blok. De intrededienst begint om 19.30 uur. Beide diensten worden gehouden in de Seba-kerk van de Geref. Gemeente te **Krimpen a/d IJssel**, Koningin Wilhelminaplein 1. Het nieuw adres van de fam. A.J. de Waard is: Schoolstraat 37, 2821 AM Stolwijk, tel. 0182-343000. Kerkenraad Geref. Gemeente Stolwijk.

■ AANGEPASTE KERKDIENT TE AALBURG

Op D.V. **8 september** hoopt ds. W.J. Karels voor te gaan in een aangepaste kerkdienst voor doven en slechthorenden in de kerk van de Geref. Gemeente te Aalburg, Polstraat 4. Deze dienst begint om 15.00 uur. Horenden zijn eveneens hartelijk welkom.

■ AANGEPASTE KERKDIENT TE GENEMUIDEN

D.V. **zaterdag 8 september** zal er in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente van Genemuiden een aangepaste kerkdienst voor mensen met een verstandelijke handicap worden gehouden. In deze dienst, die om 14.30 uur begint, hoopt ds. E. Hakvoort voor te gaan. Hij hoopt te spreken over: Het gebed van Daniël, n.a.v. Daniël 6:11. Iedereen is van harte welkom.

BERICHTEN

■ BIJENKOMSTEN MET AFGEVAARDIGDEN UIT NIGERIA EN PAPUA

In september D.V. bezoeken afgevaardigden uit Nigeria en Papua de Generale Synode in Utrecht. Zij zijn dan enige tijd in ons land en er worden diverse gemeenteavonden georganiseerd waarop zij dan zullen spreken.

* **Donderdag 6 september: Rijssen-West.**

Sprekers: bezoekers uit Nigeria en Papua.

* **Vrijdag 7 september: Dirksland.**

Sprekers: bezoekers uit Papua.

* **Zaterdag 8 september: Middelburg-Centrum.**

Sprekers: bezoekers uit Papua.

* **Donderdag 20 september: Ridderkerk.**

Sprekers: bezoekers uit Nigeria.

Alle hierboven genoemde bijeenkomsten beginnen om 19.30 uur.

- * **Woensdag 19 september:** Open gastcollege CGO te Gouda.
Tijd/plaats: 20.30 uur in het gebouw Béta van het Driestar College, Ronsseplein 1 te **Gouda**.
Sprekers: bezoekers uit Nigeria.
Dit open gastcollege (iedereen is welkom) wordt in het Engels (!) gehouden.

■ JAARVERGADERING BOND VAN ZONDAGSSCHOLEN

Hierbij nodigt het bestuur van de Bond van Zondagsscholen van de Geref. Gemeenten u uit tot het bijwonen van de 37^e jaarvergadering op D.V. **zaterdag 15 september**. De vergadering zal worden geleid door ds. A. Schot. Ds. B.J. van Boven hoopt een referaat te houden n.a.v. de woorden "Naar 't heilig blad" uit Psalm 119:5 (berijmd).

Plaats: kerkgebouw van de Geref. Gemeente te Krimpen a/d IJssel, Wilhelminaplein 1. Aanvang: 9.30 uur. Belangstellenden zijn van harte welkom.

■ KORT BEGRIP VOOR BELIJDENISCATECHISANTEN

Bij de kerkenraad van Boskoop is verkrijgbaar: "Kort Begrip" in een sobere hertaling in hedendaags Nederlands

van de hand van ds. M. Golverdingen. Het boekje beoogt het uit het hoofd leren van "Kort Begrip" door de belijdeniscatechisanten te vergemakkelijken. Met verwijzingen naar Schriftplaatsen en belijdenisgeschriften, 44 blz., vierkleurenomslag, prijs € 5,- per stuk. Tweede druk. Geen portokosten. Besteladres: fam. De Zwart, Zonnedauw 118, 2771 RR Boskoop, tel. 0172-21 77 52.

■ INGEBRUIKNAME ORGEL Geref. GEMEENTE BARENDRECHT

Op D.V. **vrijdag 7 september** zal het kerkorgel van de Geref. Gemeente te Barendrecht tijdens een zang- en orgelavond officieel in gebruik worden genomen. Deze avond, die tevens de opening van het verenigingsseizoen is, wordt geleid door ds. L. Terlouw. Ook wordt medewerking verleend door een viertal organisten en het gemengd koor "Jeduthun". Aanvang: 19.30 uur.

■ +16 DISTRICTSAVOND IN H.I. AMBACHT

Op D.V. **15 september** wordt de eerste districtsavond in dit seizoen gehouden. Het thema van deze avond is: "Ik geloof één heilige, algemene, christelijke kerk" (n.a.v. de actie van de jbgg). Inleider is: dhr. J. van Mourik. Locatie: Petrakerk van de Geref. Gemeente te H.I. Ambacht,

Kerkstraat 10. Aanvang: **19.45 uur**. Iedereen is hartelijk welkom.

■ ACTIEMARKT TE RHOON

De actiecommissie van de Geref. Gemeente te Poortugaal organiseert op D.V. **8 september**, van 10.00-16.00 uur, een actiemarkt. Een grote verscheidenheid van artikelen wordt te koop aangeboden.. Ook is er een veiling. Voor de kinderen zijn er verschillende activiteiten.

De opbrengst is bestemd voor de actie van de jeugdbond "Toekomst voor de kerk".

■ KOOR- EN SAMENZANGAVOND TE ALKMAAR

Het gemengd koor "De Lofstem" uit Lisse organiseert op D.V. **maandag 17 september** een koor- en samenzangavond in het gebouw van de evangelisatiepost Alkmaar. Aanvang: 19.45 uur. Evangelist G.J. Baan verzorgt de opening en een meditatie. Tevens zullen enkele jongeren muzikale medewerking verlenen. Ouderling G.J. van Pijkeren zal de avond afsluiten.

■ FIETSTOCHT ROTTEMEREN

Op D.V. **zaterdag 15 september** organiseert de werkgroep Gouda van de stichting De Vluchtheuvel een fietstocht door het Groene Hart van Nederland. U kunt hiervoor inschrijven tussen 10.00 en 11.30 bij het kerkgebouw van de Geref. Gemeente te Moerkapelle. Kosten: €3,50 p.p., maximaal €12,50 per gezin. U bepaalt zelf de lengte van de route: 25, 40 of 60 km. Onderweg is er gelegenheid om te eten en te drinken. Bij het eindpunt is er een minimarkt. Parkeren: Moerkapelse Zijde 38 (vanaf hier routeaanwijzingen naar kerk).

KERKDIENTEN

■ ZONDAG 9 SEPTEMBER 2007

Aagtekerke 9.30 en 19.00 uur ds. Tuinier en 14.30 uur leesdienst; Alblasterdam 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Alphen a/d Rijn 15.00 uur stud. Boeder; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. Visscher; Andijk 19.00 uur ds. Neele; Apeldoorn 15.30 uur ds. Sonneveld; Arnhem 10.00 uur ds. Kleppe en 18.45 uur ds. Kattenberg; Barendrecht 10.00 en 16.30 uur ds. Terlouw; Barneveld 9.30 en 19.00 uur ds. Hogchem; Beekbergen 10.00 en 19.00

uur ds. Sonneveld; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur ds. M. Golverdingen; Berkenwoude 15.00 uur ds. W.J. Karels; Boskoop 9.30 en 16.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.15 en 16.45 uur ds. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 uur ds. Moerkerken en 17.00 uur leesdienst; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur ds. Van Boven; Delft 10.00 uur ds. Paul; Deventer 18.00 uur ds. J. Karels; Dirksland 10.00 en 18.00 uur ds. Schipper; Dordrecht 10.00 en 17.00 uur

ds. Brugge; Ede (Noorderkerk, Amsterdamseweg 9) 12.00 en 19.00 uur ds. Van Ruitenburg; Elspeet 10.00 en 18.30 uur kand. Heijkamp; Emmeloord 9.30 uur ds. Tanis en 16.00 uur ds. Kleppe; Enkhuizen 10.00 (H.A.) en 16.00 uur ds. Neele; Enschede 10.00 uur ds. J. Karels en 15.00 uur ds. Schreuder; Enter 15.00 uur ds. De Wit; Ermelo 18.30 uur ds. Van Belzen; Genemuiden 9.30 en 15.30 uur ds. Hakvoort; Goes 9.30 en 18.00 uur ds. Meeuse en 14.00 uur leesdienst; Gorinchem 10.00 en 16.00 uur ds. L. Blok; Gouda 9.30 en 16.30 uur ds. Clements; Goudswaard 10.00 en 18.00 uur ds. Van Aalst; 's-Gravenhage 10.00 (H.A.) en 16.30 uur ds. Driessen; 's-Gravenpolder 14.00 uur ds. Meeuse; 's-Gravenzande 19.00 uur ds. P. Mulder; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 16.30 uur ds. Jooze; Herkingen 14.30 uur stud. Bredeweg; Hoofddorp 10.00 en 16.00 uur ds. C. Harinck; Hoogeveen 15.30 uur ds. Tanis; Houten 10.00 (H.A.) en 17.00 uur ds. Van der Net; Kampen 9.30 en 15.00 uur leesdienst; Kamperland 10.00 en 17.00 uur ds. Van Dijk; Kapelle-Biezeling 9.30 en 18.00 uur ds. Baan en 14.00 uur leesdienst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. Beens; Krabbendijke 9.30 uur ds. Verschuure, 14.00 uur leesdienst en 18.00 uur ds. Hoogerland; Krimpen a/d IJssel 9.30 en 16.30 uur ds. P. Mulder; Kruiningen 9.30, 14.00 en 18.00 uur leesdienst; Leiderdorp 10.00 en 18.00 uur ds. Vergunst; Lelystad 9.30 en 16.00 uur ds. Kattenberg; Lisse 10.00 en 16.00 uur leesdienst; Meliskerke 9.30 en 14.30 uur ds. Moens; Melissant 14.30 uur ds. Van Manen; Middelburg-Centrum 9.30 en 18.30 uur ds. De Heer en 14.00 uur leesdienst; Middelburg-Zuid 9.30, 14.00 en 18.30 uur leesdienst; Middelharnis 9.30 en 18.00 uur ds. Van Manen; Mijdrecht 10.00 en 19.00 uur stud. Boeder; Naaldwijk 19.00 uur ds. Clements; Nieuw Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Vermeij; Nieuwdorp 14.00 uur ds. Baan; Nieuwerkerk Zld 9.30 (H.A.) en 15.30 uur ds. Gunst; Nijkerk 9.30 en 18.30 uur ds. Verweij; Nisse 9.30 en 14.30 uur stud. Van Rijswijk; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur ds. Schot; Ooltgensplaat 9.30 en 18.00 uur stud. Bredeweg; Oostburg 10.00 en 15.30 uur stud. Labee; Oostkapelle 15.00 uur ds. Tuinier; Opheusden 10.00 en 18.30 uur ds. Pater; Oud Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Van Krimpen; Ouddorp 9.30 en 18.30 uur ds. P. Blok; Oudemirdum 19.00 uur ds. Kleppe; Poortugaal 9.30 en 15.30 uur ds. Van Belzen; Poortvliet 14.30 uur ds. De Jongste; Puttershoek 14.30 uur ds. Van Krimpen; Rhenen 10.00 en 17.30 uur ds. Mouw;

Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur ds. De Leeuw; Ridderkerk-Slikkerveer 9.30 en 16.00 uur ds. B. van der Heiden; Rijssen-Noord 9.30 en 18.30 uur ds. Van Dieren en 14.30 uur leesdienst; Rijssen-West 9.30 en 18.30 uur ds. De Wit; Rijssen-Zuid 9.30 en 18.30 uur (H.D.) ds. Schreuder en 14.30 uur leesdienst; Rilland-Bath 18.30 uur (H.D.) ds. Verschuure; Rotterdam-Alexanderpolder 10.00 uur ds. Hofman en 19.00 uur ds. Terlouw; Rotterdam-Centrum 19.00 uur ds. Silfhout; Rotterdam-IJsselmonde 14.30 uur ds. De Leeuw; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. Van Gelder; Scherpenzeel 10.00 uur ds. Van Ruitenburg; Sint Annaland 14.00 uur ds. Van Gelder; Soest 9.30 en 16.00 uur ds. Boogaard; Sprang-Capelle 14.30 uur ds. Melis; Stad a/h Haringvliet 15.00 uur kand. De Waard; Stolwijk 19.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Terneuzen 18.00 uur stud. Labee; Terwolde-De Vecht 19.00 uur ds. Schot; Tholen 10.00 en 18.30 uur ds. De Jongste; Tricht-Geldermalsen 19.00 uur ds. Visscher; Uddel 10.00 en 18.30 uur leesdienst; Urk 10.00 en 17.00 uur ds. Bakker; Utrecht 19.30 uur ds. L. Blok (vanaf 19.00 parkeerdek open); Veen 9.30 en 18.00 uur ds. Melis; Veenendaal 9.30 en 16.30 uur leesdienst; Vlissingen 9.30 (H.A.) en 16.00 uur ds. Vreugdenhil; Waarde 18.00 uur stud. Van Rijswijk; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Wageningen 10.00 en 18.30 uur ds. F. Mulder; Werkendam 10.00 en 18.00 uur ds. M. Karens; Westkapelle 18.30 uur ds. Moens; Woerden 10.00 en 18.30 uur ds. W. Harinck; Wolphaartsdijk 9.30 en 14.00 uur ds. Hoogerland; Yerseke 9.30 en 18.00 uur ds. Mijnders; Zeist 10.00 (H.A.) en 18.30 uur ds. Van Ekeveld; Zoetermeer 16.30 uur ds. Paul; Zwijndrecht 9.30 (H.A.) en 16.30 uur ds. Veenendaal; Zwolle 9.30 en 19.00 uur ds. Vogelaar.

■ DINSDAG 11 SEPTEMBER 2007

Aalst 19.30 uur ds. Hakvoort; Ermelo 19.30 uur ds. Beens; Ridderkerk 19.30 uur ds. Van Ekeveld (Bidstond Generale Synode).

■ WOENSDAG 12 SEPTEMBER 2007

Aalburg 19.30 uur ds. Verweij; Alphen a/d Rijn 19.30 uur ds. Van Manen; Elspeet 19.30 uur ds. Van Boven; Hilversum 19.45 uur ds. Mondria; Mijdrecht 19.30 uur ds. Paul; Naaldwijk 19.45 uur ds. Visscher; Oosterend-Texel 19.00 uur ds. Van Dijk; Scherpenzeel 19.30 uur ds. Sonneveldt; Spijkenisse 19.45 uur ds. Gunst; Zoetermeer 19.30 uur ds. Van Krimpen.

■ DONDERDAG 13 SEPTEMBER 2007

Borssele 19.30 uur ds. W.J. Karels; 's-

Gravenzande 19.45 uur ds. Hogchem; Kapelle-Biezeling 19.45 uur (bijbellezing) ds. Baan; Kootwijkerbroek 19.30 uur (bijbellezing en H.D.) ds. Beens; Oosterland 19.30 uur ds. Van Belzen; Sprang-Capelle 19.30 uur stud. Labee; Stolwijk 19.30 uur ds. L. Blok.

■ VRIJDAG 14 SEPTEMBER 2007

Krabbendijke 15.45 uur (huw.bev.) ds. Verschuure; Lisse 14.00 uur (huw.bev.) ds. Neele; Middelburg-Centrum 14.30 uur (huw.bev.) ds. De Heer; Zoetermeer 18.45 uur (huw.bev.) ds. Driessen.

■ ZATERDAG 15 SEPTEMBER 2007

Elspeet 14.30 uur ds. Mouw (herdenking 25 jaar predikant).

■ EVANGELISATIESAMENKOMSTEN

Alkmaar:

Evangelist G. Baan; kerkgebouw 't Wuiver 2-a, Oudorp NH, gem. Alkmaar; samenkomsten iedere zondag om 10.00 en 16.30 uur.

U bent hartelijk welkom in de inloop/bijbelshop 't Wuiver, Stationsweg 96a, Alkmaar (t.o. NS- en busstation). Openingstijden: dinsdag t/m vrijdag van 10.00-16.00 uur, zaterdag van 13.00-17.00 uur.

Amsterdam:

Evangelist J. Krijgsman; kerkgebouw Bij Simon de Looier, Looiersgracht 70. Samenkomsten iedere zondag 10.30 en 17.00 uur.

Steun het evangelisatiewerk door uw gift en belangstelling. Breng eens een bezoek aan onze evangelisatiepost. Hartelijk welkom! Openingstijden: dinsdag tot en met zaterdag van 10.00 tot 16.00 uur.

Emmen:

Evangelist C. van Drunen; kerkgebouw Prinsesselaan 6-l te Emmen; samenkomsten iedere zondag om 9.30 en 15.30 uur.

Leeuwarden:

Evangelist S. de Visser; kerkgebouw Achter de Hoven 2-c; samenkomsten iedere zondag om 9.30 en 16.00 uur.

Op vakantie in Friesland?

Welkom in onze inloop, die geopend is op vrijdag van 11.00 tot 16.00 uur en zaterdag van 11.00 tot 15.00 uur.

Merksem:

Evangelist A. van Setten; kerkgebouw "De Bron", Oude Bareellei 64; samenkomsten iedere zondag om 10.00 en 17.00 uur.

U bent ook hartelijk welkom in het inloophuis, geopend op dinsdag van 10.00-15.00 uur, donderdag van 15.00-21.00 uur en zaterdag van 11.00-15.00 uur.

Tilburg:

Evangelist H.J. van den Boogaart; kerkgebouw **Offenbachstraat 105**. Samenkomsten iedere zondag om 10.00 en 18.30 uur.

Het inloopcentrum "Het kruispunt" is geopend op:

- Dinsdag en woensdag van 14.00-17.00 uur.

- Donderdag van 10.00-14.00 uur en 18.30-21.00 uur.

- Zaterdag van 13.00-16.00 uur.

U bent hartelijk welkom.

Voor kerkenraden, verenigingen, commissies enz. heeft het Deputaatschap Evangelisatie een informatieve presentatie over het evangelisatiewerk in Nederland en België. Onze voorlichter komt graag bij u langs (ook overdag).

- *Nederland en de geestelijke nood van onze naaste*
- *Noodzaak van evangelisatie*
- *Het werk van onze evangelisten op de posten*
- *Het evangelisatiewerk in de gemeente*

Bel onze voorlichter dhr. C.W. van Haaften
Tel. 0341-253588.

Presentatie op scholen is ook mogelijk.

Begrafenisverzorging "Honestum"
0180 - 628908 (dag en nacht)
L. Melleste-Verveer en D.D.E. Melleste
Voor Rotterdam - Barendrecht - Ridderkerk
H.I. Ambacht - Zwijndrecht - Dordrecht e.o.

Voor een zorgzame begeleiding

Begrafenisonderneming
Dameveld
Scherpenzeel e.o.
A. Koster
telefoon: 033 277 0555
Kantoor: Stationsweg 411
3426 CD Scherpenzeel
Centraal nummer (24 uur):
033 277 0555

ADVERTENTIES

Dezen zijn het, die uit de grote verdrukking komen; en zij hebben hun lange klederen gewassen, en hebben hun lange klederen wit gemaakt in het bloed des Lams.

Openbaring 7 vers 14

De kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente te Zeist geeft met droefheid kennis dat de Heere tot Zich heeft genomen

Jan de Kruijff

op de leeftijd van 71 jaar.

Van 2000 tot heden heeft hij de gemeente in liefde en getrouwheid in het ambt van ouderling mogen dienen.

De God aller genade vertrooste en versterke zijn vrouw en de verdere nage-laten betrekkingen.

De kerkenraad van de
Gereformeerde Gemeente te Zeist,
ds. J.J. van Eckeveld, preses,
M.K. Treur, scriba.

Zeist, 28 augustus 2007

BOEKHANDEL / ANTIQUARIAAT DE ROO

Van Meelstraat 12 • ZWIJNDRECHT • tel. 078 - 612 40 81

Voor al uw NIEUWE en TWEEDEHANDS: THEOLOGISCHE BOEKEN
KINDERBOEKEN
LEESBOEKEN

Tevens Inkoop en Taxatie Gebruikte Boeken maandag gesloten

NatuursteenHuis
vakmensen vertalen uw wensen

- **Marmer, graniet en hardsteen**
(voor binnen & buiten)
- **Grafmonumenten**
- **Vakkundig advies**

Goes tel (0113) 216555
Middelburg tel (0118) 612579
v.A. Zandee & De Kruijper ook voor leveringen buiten Zeeland

Waardige en stijlvolle verzorging

van begrafenissen met aandacht voor persoonlijke wensen. In alle rust, vertrouwdelijk en met bescheidenheid.

- opbaren met kistkoeling bij u thuis of in een voor u bekende aula
- dag en nacht bereikbaar en overal te ontbieden
- wij verzorgen alleen begrafenissen
- laatste verzorging van de overledene door een gediplomeerd verpleegster

Begrafenisverzorgers:

- H. de Jongh • P.H. van der Leer • E. Treur

Begrafenisonderneming de Jongh

Hardinxveld-Giessendam:

Reepijzer 5, Tel. (0184) 61 11 54

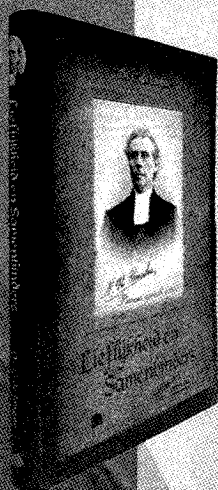
Waardenburg:

Kerkstraat 15a, Tel. (0418) 65 20 39

Zeist:

Kroostweg 22, Tel. (030) 69 95 330

GOED NIEUWS VOOR GEÏNTERESSEERDEN IN DE 'KLEINE KERKHISTORIE'

In het kader van 100 jaar Gereformeerde Gemeenten verschijnt D.V. binnen enkele dagen bij ons:

Ds. C. de Jongste

LIEFLIJKHEID EN SAMENBINDERS

facetten uit de kleine kerkhistorie rondom Ds. Nicolaas Hendrik Beversluis, praeses synodi 1907

Aan de fusie tussen 'Ledeboerianen' en 'Kruisgezinden' in 1907 tot de Gereformeerde Gemeenten zijn ten nauwste twee namen verbonden: Ds. N.H. Beversluis en Ds. G.H. Kersten. In Rotterdam woonden ze slechts tweehonderd meter van elkaar. Zij vormden samen de ziel van de vereniging! Ze deelden veel samen: hetzelfde genadeleven dat uit God is, ervaring in het onderwijs vóór de Heere hen riep tot het predikambt, en een sterk besef voor de noodzaak van een geordend kerkelijk leven.

Vanaf 1900 hanteerden zij in hun kerkelijk streven de stokken 'Lieflijkheid' en 'Samenbinders' (Zacharia 1:7). Van de eerste Synode der verenigde kerken werd Beversluis (57) preses en Kersten (25) scriba. Bleef laatstgenoemde overbekend, eerstgenoemde veel minder. Daarom: 'Dit boek voorziet in een behoefte' (Ds. A. Moerkerken).

De auteur heeft de eerste druk van zijn levenbeschrijving over Ds. N.H. Beversluis (*Kracht en Jubel*) herzien en aangevuld. Door interessante vondsten was hij in staat niet alleen een boeiende biografie samen te stellen over de hoofdpersoon, tevens konden plaatselijke en landelijke facetten uit de kleine kerkhistorie worden weergegeven. Een schitterend boek waarin heel veel materiaal over de wortels en begijnen van de Gereformeerde Gemeenten goed leesbaar is vastgelegd.

Geb. 430 blz

32,50

Uitgeverij Boekhandel Voorzien van veel illustraties

GK

Gebr. Koster

Nairacstraat 17, 3771 AW Barneveld
tel. 0342 - 41 69 86

KOSTAS SB

Zorg dichtbij

Actief in uw regio!

- Waar u ook woont, Agathos brengt zorg dichtbij:
- Huishoudelijke verzorging
  - Persoonlijke verzorging
  - Verpleging
  - Psychosociale zorg

Bel de Zorglijn (010) 264 07 77 en u krijgt uw rayoncoördinator aan de lijn. Agathos stelt zelf indicaties voor veel zorgvragen. Kunnen we geen indicatie stellen? Dan begeleiden we u bij de CIZ-aanvraag. U ziet, ook indicatiestelling is onze zorg!

Agathos
THUISZORG

T 010 264 07 77 | www.agathos-thuiszorg.nl

Zorg met een eigen kleur

begrafenisverzorging

T. den Hollander

Begravenissen in Vlaardingen, Rotterdam, Gouda, den Haag en omstreken.

Opbaarmogelijkheden in een door u gewenst uitvaartcentrum of thuis met koeling.

Geen crematies.

Dag en nacht bereikbaar.

Mozartlaan 13
3131 ES Vlaardingen
Tel. 010 - 4600509

Te koop gevraagd:

Vakantiehuisje/bungalow of chalet
aan meer of waterplas.
Tel. 06 20 999 156

BEGRAFNISVERZORGING KINA

010 - 458 31 12

Rotterdam, Drechtstreek, Krimpenerwaard, Gouda
D.W. Schipper 010-4506626 J. Kooijman 0182-581932
Capelle aan den IJssel Gouda

IS ER NA 1953 NOG EEN WEG TERUG?

Dit is één van de zaken die aan de orde komen in 'Terugblik' een bundel gesprekken over verleden, heden en toekomst van de 4 Gereformeerde Gemeenten door Adriaan van Belzen.

Aan het woord komen de predikanten A. Bac, L. Blok, J.M.D. de Heer, F. Mallan, A. Schreuder, W. Silfhout, A. van Voorden en de ouderlingen G.R.J. van Heukelom, J.B. Philibert en A.J. Verwijs.

Onderwerpen die aan de orde komen, zijn o.a. De gebeurtenissen in 1907, 1953 en 1980, de huidige onderlinge verhoudingen en de mogelijkheid van her- of vereniging. €17,50 (excl. verzendkosten)

Ook nog leverbaar:

- * **Christen zijn in kerk en wereld, gesprekken met bevindelijk-gereformeerde predikanten.** O.a. A.A. Egas, Tj. de Jong, F. Mallan, J. Veenendaal en W. Visscher. €19,30
- * **Tussen God en mens, gesprekken met bevindelijk-gereformeerde predikanten 2** O.a. D.J. Budding, W. Harindck, W.J. Karels, M.J. Kater, F. Mulder en W.W. Van Vlastuin €18,90
- * **Laat Zang en Spel dl. 1 en 2**, portretten van bekende christelijke musici Resp. €14,90 en €18,-

Bestellen: 0342-421031 of via belzen@filternet.nl

Epe op de rand van de veluwe en IJssel onze **vak. woning** te huur tot 6 pers.vrij vanaf 21-9 bel 0578-629347

Van BOEKHANDEL & UITGEVERIJ
Horssen bv

Dorpsstraat 100 - 3881 BE PUTTEN
Tel. 0341 36 22 77 - info@van-horssen.com
www.van-horssen.com

Het juiste adres voor:

Bijbels, Theologische boeken, Leesboeken voor jong en oud, Voordeelboeken, Tweedehands, CD's en bladmuziek.

Begravenisonderneming
Brouwer

Voor een verantwoorde en stijlvolle begrafenis

- * mogelijkheid voor thuis opbaren
- * eigen rouwvervoer
- * kist wordt schoudergedragen
- * gratis laatste wens boekje

R.C. Brouwer Bentincklaan 1a, Leersum
tel. 0343-461880 b.g.g. 06-51504726

- Amerongen - Amersfoort - Doorn - Elst -
Langbroek - Leersum - Maarn - Maarsbergen -
- Rhenen - Woerden - Woudenberg -

Heerlijk nazomereren op **Ameland-Terschelling** of in **Bakkeveen** (Fries/Drentse wouden) bij Drachten, t.h. **chalets/stacar**. Vrij tot 16/11. Huur niet duur! $\pm 1/2$ prijs. Zie www.vdsluisvakanties.nl of bel 0512-516096

ZEELAND 6 pers. bung.

Veel fiets-, en wandelmogelijkheden. Rustig gelegen, dichtbij zee en meer.

Speciale nazomer prijs!!!
Bel snel !!! 0488-442031
www.karensrecreatie.nl

Werken aan hun toekomst?

Het bestuur nodigt belangstellenden uit te solliciteren naar de functie van

Directeur locatie Revius m/v

De functie ontstaat per D.V. 1 januari 2008 in verband met FPU van de huidige locatiedirecteur

Wij verwachten dat u in staat bent

- vanuit een bijbelse reformatische overtuiging inspirerend en samenbindend leiding te geven aan een locatie met een breed onderwijsaanbod
- met overtuiging de visie en belangen van de locatie en van de gehele school te behartigen
- onderwijsontwikkelingen creatief te vertalen naar optimale mogelijkheden voor leerlingen en docenten
- resultaatgericht te werken

Een profielschets vindt u op onze website. Het betreft een fulltime functie. Geïnteresseerden die nu in het bedrijfsleven werkzaam zijn, worden ook nadrukkelijk uitgenodigd te solliciteren.

U kunt een uitgebreid informatiepakket opvragen bij mw. A. Ippel, managementassistente centrale directie, telefoon (010) 410 16 82.

Een assessment maakt deel uit van de selectieprocedure. De werving vindt zowel intern als extern plaats.

Nadere informatie over deze functie kunt u verkrijgen bij de heer drs. G.J.A. Toonen, lid centrale directie, telefoon school (010) 410 16 82, privé (0180) 75 08 30 of (06) 205 96 788.

Het onderschrijven van grondslag, doel en de overige benoemingscriteria van de stichting is vereist. Schriftelijke sollicitaties kunt u voor D.V. woensdag 19 september 2007 richten aan: Wartburg College, t.a.v. de heer drs. G.J.A. Toonen, Postbus 9303, 3007 AH Rotterdam of mailen naar cip@wartburg.nl

www.wartburg.nl

WARTBURG COLLEGE
CHRISTELIJK VOORTGEZET ONDERWIJS
OP REFORMATISCHE GRONDSLAG

De Gereformeerde Gemeenten na honderd jaar

Symposium over 'Ontwikkelingen en positiebepaling'

- Opening door **ds. J.J. van Ekeveld**
- Lezing 'Bewaard en staande gehouden' door **ds. M. Golverdingen**
- Lezing 'Bewaren en bekeren' door **ds. A. Moerkerken**
- Presentatie jubileumboeken
- Muzikale bijdrage door 'Deo Juvante' uit Capelle aan den IJssel
- Forum onder leiding van **J.H. Mauritz**

Datum: D.V. zaterdag 6 oktober 2007

Ontvangst: 09.45 uur

Sluiting: 15.00 uur

Locatie: kerkgebouw Gereformeerde Gemeente
Dordrecht 'Julianakerk', Mauritsweg 286

Lunchpauze met koffie en soep; zelf brood meenemen.

T.h. Canada, Chilliwack RR

Vak. woning. Event. voor stage.

Vrij na 24 sept. Inl. 0113-501675 of
001 604 858 0388

CHRISTELIJKE BEGRAFENISONDERNEMING

G. WEGENAAR

Buurtlaan West 26 tel. 0318-526641
3905 JR Veenendaal www.wegenaar.nl

• **ROEMEENSE PANFLUITEN**

• **DIVERSE BLOKFLUITEN**

• **VIOLLEN**

R. MULDER - STAPHORST

06 12 610 628 B.G.G. 0522 253944

Voor een paar dagen of langer
gezelligheid en sfeer, **Pensioen „De
Peel”**, gelegen in de mooie Betuwe,
waar het gewoon goed is. Familie
Knuivers, Boveneindsestraat 14,
4041 EJ Kesteren. Tel. 0488-481687.

Geerts
herenkleding

Ambtskleding

Kostuums: 2- en 3-delig zwart - grijs - e.a.

Trouwkostuums - Jacquets - Pantalons

Streepjantaloons - Overhemden

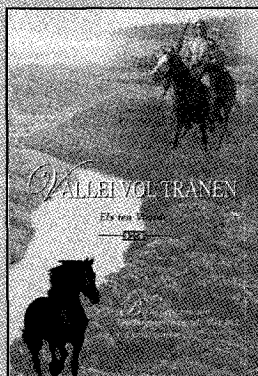
Stropdassen - Sokken - Overjassen

Hoeden - Schoenen

Winkel: Dorpsstraat 229, Scherpenzeel
Telefoon 033-2778899 b.g.g. 06-30189592

OPENINGSTIJDEN: MA. GESLOTEN,
DI T/M DO 9-18 UUR,
VR 9-21 UUR EN ZA 9-17 UUR.
OP AFSpraak MOBELIJK

Boeken met een historische waarde!

Vallei vol tranen

Els ten Voorde

Jack werkt als veearts op de ranch van Max.
Door de dood van een paard komt hij er achter
dat Max in een bijzondere relatie tot hem staat.
Tevens raakt Jack bevriend met Jeremy, een
psychiatrisch patiënt, die door zijn zus opge-
vangen wordt. Vervolg op 'Verzwegen waarheid'
Beide boeken berusten op waarheid.

16,95

uitgeverij en boekhandel
'de Ramshoort'

Meer dan ene zegen

R. Hoogerwerf-Holleman

**Uit het leven van vrouw Stougie uit
Mijnsherenland en vriendenkring**

Deze eenvoudige vrouw, uit het begin van de 20e
eeuw, was van God geleerd. Velen kwamen haar
om raad vragen en het gezelschapleven bloeide.
Wonderlijke gebeurtenissen uit de Hoekse Waard
worden aan de vergetelheid ontrukkt.

13,95

Lange Vorststr. 21, Goes - tel. (0113) 221909
info@ramshoort.nl

Te koop in De Valk Wekerom. In
rustige bosrijke omgeving volledig
ingerichte **chalet** met prachtige
tuin, voor senioren die veel vrije tijd
hebben. Tel. 0318-485864